

na prostovoljne in obvezne dajatve v naturi.

Poraba banovinskega proračuna.

Pri sestavi banovinskega proračuna so se upoštevali izdatki za nadaljevanje javnih del, ki so bila že započeta. Opaža se pa, da delo zastaja in da se ne nadaljuje v taki meri, da bi bilo pričakovati dovršitve v doglednem času. Na drugi strani je bila v listih objavljena vest, da so se pri posameznih banovinah pojavili prihranki, ki se bodo uporabili kot olajšava državnega proračuna.

Z ozirom na gospodarsko krizo, ki se opaža posebno v okrajih nekdanje mariborske oblasti, ki je dobila svoje glavne dohodke iz prodaje vina in lesa ter žal nima iz tujskega prometa skoro nobenih dohodkov, prosimo, da se iz banovinskega proračuna čimprej nakažejo vsi za nadaljevanje javnih del v banovinskem proračunu predvideni krediti.

Združitev poslov.

Razni zakoni in pravilniki v hvalevrednem prizadevanju, pritegniti k upravi javnih poslov, tičočih se dobrobiti prebivalstva, tudi prebivalstvo samo, določajo snovanje raznih odborov, kojih krajevna kompetenca se krije s sreskimi mejami. Tako imamo posebne odbore: za pospeševanje kmetijstva, za zdravstvo, za šolstvo, za ceste. Če pa primerjamo in seštejemo delokrog teh posameznih odborov, se vidi, da je delokrog isti, kakor je bil svojčas predviden v sreski samoupravi. Ustvarjanje teh mnogobrojnih odborov zadeva na težkoče, razen tega povzročajo znatne stroške in nazadnje je tudi težko najti za vsak odbor posebne ljudi, tako da bodo morale biti v vseh teh raznih odborih ene in iste osebe. To je čisto naravno, ker gospodarsko življenje ni ostro razdeljeno na posamezne panoge ampak sega ena panoga v drugo in se te panoge pri izvajanju gospodarskega življenja sploh ne dajo strogo ločiti.

Mnenja smo, da bi se dober namen zakonodavca mnogo boljše dosegel, ako se vsi ti posli po vzgledu nekdanjih okrajnih zastopov, oziroma po svoječasni zasnovi sreskih samouprav združijo v en okrajni odbor.

Zato prosimo, da se temu primerno izvrši preureditev in se vsi razni ločeni odbori združijo v okrajni samoupravni edini.

ZA NEDELJO

Verske razmere med ogrskimi Slovenci.

III.

Versko življenje in cerkvena organizacija.

Versko življenje in cerkvena organizacija sta se razvila med ogrskimi Slovenci zgodaj. Mnoge cerkve se omenjajo že v 9. stoletju. Ko so pričeli madjarški navali, je bilo ljudstvo sicer več

633

kot pol stoletja brez duhovnikov in božjih hiš, vendar je ohranilo na skrivnem krščansko vero in pozdravilo z veseljem misijonarje, ki so proti koncu 10. stoletja zopet prišli na Ogrsko. Pod kraljem sv. Stefanom je hitro napredovala cerkvena organizacija. Ogrski Slovenci so bili pridelnjeni izprva škofiji v Gjuru (Raab), ki je bila ustanovljena že leta 1009, deloma pa oni v Veszpremu. Ko je ustanovil kralj Ladislav zagrebško škofijo, ji je odredil tudi prebivalce saalske župnije, medtem ko bi železna župnija imela še dalje pripadati gjurski škofiji. Ogrske Slovence je ta ločitev dirnila neprijetno in radi bi bili vsi imeli zagrebškega škofa za svojega višjega pastirja. Zato so se Slovenci Železne stolice s svojimi duhovniki vred uprli gjurskemu škofu in prosili zagrebškega škofa, naj jih sprejme v svojo očetovsko skrb. Zagrebški je to sicer rad storil, a je izzval s tem hude spore.

Tudi župnije

so se ustanovile zgodaj med ogrskimi Slovenci, najstarejše že v 11. stoletju. Mnoge župnijske cerkve so znameniti spomeniki cerkvenega stavbarstva in še danes pričajo, da so imeli naši rojaki onstran Mure že v zgodnjem veku mnogo lepih zidanih in umetniško okrašenih cerkev. Največ so k temu pripomogli bogati plemiški veleposestniki, ki so jim bili patroni.

Luteranska zmeda med ogrskimi Slovenci.

Kakor po drugih pokrajinah so bili Slovenci na Ogrskem v vsem svojem javnem življenju odvisni od nekaterih plemenitašev, ki so imeli obsežna posestva in z njimi tudi veliko oblast nad cerkvami, duhovniki in ljudmi, ki so bili na njih naseljeni. Zato je bilo tu razširjenje luteranstva predvsem delo nekaterih mogetcev, ki so ukazovali svojim podložnikom po Luthrovem geslu: »Cigar je pokrajina, talsti ima določati tudi vero.« Verske zmede med ogrskimi Slovenci so bile tem hujše, ker so bile v zvezi z raznimi upori in prevrati političnega značaja in so tudi Turki posegli mnogokrat vmes. Luteranstvo je doseglo na Ogrskem popolno zmago še le v začetku 17. stoletja, a se je držalo mnogo dalje nego po avstrijskih deželah. Tudi danes je med ogrskimi Slovenci nekaj luteranskih pastorjev, ki skrbijo za slovenske protestante, ki so pomešani med katoličane po raznih župnijah in vaseh.

Protestantska propaganda se je širila skrajno posebno s štajerske strani, kjer je bilo središče Radgona. Promet

z obmejnimi kraji Ogrske je bil zelo živahen. Zlasti slovensko prebivalstvo je prihajalo pogosto v mesta na sejme in cerkv. slavnosti, kar so ga izrabljali luterani v svoje namene. Ko so bili izgnani leta 1598, luteranski pridigarji iz avstrijskih dežel, so našli varno zavetje pri obmejnih ogrskih plemičih.

Verska novotarija se je razširila med ljudstvom po prizadevanju zemljiške gospode, je izgubila glavno oporo, ko se je pričelo plemstvo zopet vračati v katoliško cerkev. Ta prevrat se je izvršil deloma že v drugi polovici 17. stoletja.

Zanimivo je, da se je tudi po slovenskih pokrajinah na bivšem Ogrskem vršilo širjenje luteranstva potom tiska in knjig. Kranjski trgovci in kramarji so ponujali na sejmih Trubarjeve in Dalmatinove knjige. Ker ljudstvo ni znalo čitati, se sicer tiskani protestantski nauki res niso tako hitro razširili med ljudstvom, kakor bi bili želeli njih razširjevalci, vendar so nastali in tam krožki vernih poslušalcev, s katerim so čitali poedini pismeni ljudje ob nedeljah ali ob delavnikih zvečer iz Luthrovih knjig. Zelo je pespeševalo razširjanje novih nauk tudi to, da so jih podajali protestantski književniki v obleki pesmic, ki si jih je ljudstvo zapomnilo tem lažje, ker so se prepevale po starih, znanih napevih. Na sejmih, ob cerkvenih slavnostih, na ženitovanjih in drugih ljudskih veseljih so se glasile protestantske pesmi.

Zgodovina

ogrskih Slovencev nam kaže sliko mirnega, skromnega življenja, v kolikor niso kalili ta mir obmejni boji in praske plemstva med seboj. Iz nekaterih redkih sledov smemo sklepati, da se je tudi pri ogrskih Slovencih poleg sodstva zemljiške gospode ohranila dolgo časa županska sodna oblast v zadevah gospodarstva in manjših prestopkov.

Po krajevnih imenih spoznamo, da se je tu slovenski živelj skrčil enako, kakor na Gornjem Koroškem ter Štajerskem. Poleg hudih bojov za časa madjarske zasede, izseljevanja in kupčije s sužnji, so bile gotovo temu krive redke naselbine. Ko so prišli ogrski Slovenci pod madjarsko oblast, so bili popolnoma ločeni od svojih rojakov tostran Mure, v političnem, verskem in gospodarskem oziru podložni tujemu plemenu, zato je naravno potujčevanje zelo napredovalo. Izpostavljeno slovenske naselbine na vzhodu so se pomadjarile popolnoma in le v obmejnih zapadnih krajih, kjer je zabranjevala gostost prebivalstva tuje priselje-

vanje, se je ohranilo slovenstvo do današnjega dne. Tu je pa tudi pokazalo svojo živo vztrajnost in ohranilo svoj narodni značaj v prvotni čistosti.

NOVICE

Duhovniške spremembe. Za župnika k Sv. Danijelu pri Prevaljah pride g. Ivan Kupčič, doslej prefekt v dijaškem semenišču; provizorjem pri Sv. Joštu na Kozjaku je imenovan Mihael Čarf; Anton Bratkovič pride za kaplana od Male nedelje v Makole.

Velik požar v Prekmurju. V Petišovcih pri Dolnji Lendavi v Prekmurju so zanetili otroci z igranjem z užgalicami ogenj, ki je upepelil dve hiši z vsemi gospodarskimi poslopji in še eno gospodarsko poslopje tretjega posestnika. Škoda znaša nad 100 tisoč Din. Posrečilo se je rešiti le živino, zgorele so svinje in vsi pridelki, žito, seno itd. Nobeden od prizadetih gospodarjev ni imel zavarovanih hiš.

Strela je udarila v pondeljek, dne 8. septembra okrog pol 11. ure dopoldne v romarsko cerkev pri Sv. Križu nad Belimi vodami. Udarila je najprej v uro na stolpu, nato razsajala po cerkvi, potem skozi cerkveni zid v sosedno cerkev, odtam v mežnarijo in končno v kakih 150 metrov oddaljeno kapelico. Napravila je precej škode na zidovju in šipah, vendar ni povzročila ognja. V mežnariji se je baš takrat nahajala večja družba celjskih hribolazcev, ki pa so ostali nepoškodovani.

Krdelo divjih svinj se je pojavilo v okolici Poljčan ter Studenic, kjer uničujejo poljske pridelke in predvsem koruzo.

Smrtna nesreča. V celjski opekarni v Spodnji Hudinji je velika plast zemlje podsula pri delu se nahajajočega 22 letnega delavca Andreja Palića in mu zlomila večino reber. Palić je dobil pri tem tudi še razne notranje poškodbe. Prepeljali so ga nemudoma v celjsko javno bolnico, kjer so mu sicer nudili vso pomoč in nego, vendar je siromak v pondeljek zjutraj umrl.

Sreča v nesreči. Med postajama Rajhenburg in Blanca je na križišču glavne ceste z železnico hud ovinek. Dne 9. septembra se je vozil po tej cesti nemški zdravnik s svojo ženo v avtomobilu. Ker mu ovinek ni bil znan, se je zaletel z avtom v zatvornice, ki so se odbile in voznik je zavrnil avto, da je postal na sredi železniške proge. In je bil tako pokvarjen, da ni mogel naprej. Komaj sta se potnika izmotala iz voza, že je privozil v nekaj minutah ljubljanski večerni osebni vlak, ki se je zaletel v stoječi avto, ga pognal praznega kakih 15 metrov daleč na nasip, da se je popolnoma razbil.

Smrt posledica pretepa. Na male male zvečer je udaril med prepírom Ivan Mejač iz Turja s topim predmetom Toneta Laznika na povratku od podružnice sv. Jurja nad Hrastnikom proti Kouku. Na potu skozi gozd je udarjenemu Lazniku počila žila in je zaradi krvavitve v možgane padel v nezavest.

Našli so ga drugi dan popoldne mrtvega. Pokojnik je star komaj 27 let in zapušča ženo in tri otročiče.

Udar strele povzročil dva požara v Savinjski dolini. V nedeljo, dne 7. septembra okrog polnoči je udarila strela v Košeninov marof na Dragopolju pri Gomilskem. Gasilci so obvarovali pred upepeljenjem hišo in druga poslopja. Posestnik je tem hujše prizadet, ker je pogorel marof že tudi pred dvema letoma. Krog ene ure v noči v nedeljo je užgala strela kozolec usmiljenih bratov v Vrbju pri Žalcu.

Smrtna nesreča. V petek, dne 12. septembra je smrtno ponesrečil pri spajanju električnih žic v Šoštanju mesarski pomočnik Ivan Stucin. Električni tok ga je zagrabil s tako silo, da se ga ni mogel znebiti. Rešil ga je nezavestnega mehanik, a je izdahnil še isti večer.

Saje v dimniku povzročile požar. V noči od srede na četrtek (od 10.—11. sept.) je upepelil požar ostrešje na hiši posestnika Tomaža Šisernik v Gmajni občina vrhe pri Slovenjgradcu. Ogenj je nastal, ker so se vnele v noči v dimniku saje in je vstrešje, ki je bilo krito z deščicami, vse zgorelo, hiša pa ne, ker je zidana iz kamena. Gasilci iz Pameč in sosedje so rešili blizu stoječi hlev in drvarnico.

Poleti preko Atlantskega Ocenana dobičkanosni. Zadnje dni sta srečno in najhitrejšje preletela razdaljo preko Oceana iz Evrope v Ameriko francoska pilota Costes in Bellontes v aeroplanu z imenom »Vprašaj«. Costes je zaslužil pri tem poletu na premijah in na zavarovalnini dva milijona dolarjev. Sedaj, ko je v Ameriki, ga je povabil ameriški oberst Easterwood, naj mu napravi uslugo in naj poleti še iz Newyorka v mesto Dalas v državi Teksas. Ako bo sledil temu povabilu, mu bo plačal bogati oberst 25.000 dolarjev. Costes je prvi preoceanski letalec, ki daje svoje ime reklamam na razpolago, kar mu nese lepe svote.

Nov zračni rekord. Prijatelj zgoraj omenjenega francoskega preoceanskega letalca Costesa Codes, mu je poslal v Newyork prošnjo, naj mu da svoj aeroplan »Vprašaj« na razpolago, da bo letel iz Newyorka v Bagdad v Mezopotamijo v osrednji Aziji. Costes je že privolil in bo posrečena razdalja Newyork—Bagdad glede daljave svetovni rekord, katerega je imel doslej Costes, ker je srečno dovršil polet na daljavo: Pariz—Mandžurija.

Napoleonovo krsto bodo odprli. Colonel Pol Paynard, ravnatelj doma invalidov v Parizu, je prejel v zadnjem času veliko prošenj zdravnikov, naj bi pustil odpreti krsto, v kateri počiva truplo francoskega cesarja Napoleona. Radi bi namreč ugotovili, ali je umrl Napoleon res na raku ali na mrzlici. Od Napoleonove smrti leta 1821 je videlo njegovo truplo le 25 oseb. Ko je umrl veliki vojskovodja v prognanstvu na otoku Sv. Helene, so položili truplo v čisto navadno krsto. Prepeljali so mrtvega Napoleona iz Sv. Helene v Pariz leta 1840 in tedaj je odprla komisija krsto za nekaj minut. Pri tej komisiji je bilo navzočih 25 uradnikov.

Ugotovili so, da truplo ni bilo balzamirano, ker na Heleni sploh niso imeli pripomočkov za to. Že leta 1840 so videli le okostje, ki je bilo v generalski uniformi. Tudi radovedni zdravniki ne bodo mogli danes prav nič ugotoviti.

Tožba za najdnino. V našem listu smo že beležili, da so našli pred tedni na malem otoku proti severnemu tečaju mrtva trpla raziskovalca Andreeja in njegovih dveh tovarišev, ki so se podali leta 1897 v balonu proti severnemu tečaju. Ekspedicija je ponesrečila in do letos ni bilo o Andreeju ter obeh spremljevalcih ne sluha in ne duha. Sedaj so prepeljali tri krste s trupli najdenih raziskovalcev, z dnevniki in raznimi drugimi predmeti v mesto Tromsø in od tod bodo spravili vse v Stockholm. Najdbo je v Tromsø posebna komisija pregledala in ugotovila, da so trupla v 33 letih tudi pod ledom precej razpadla in je ostala dobro ohranjena le obleka. Po obleki so tudi dognali imena ponesrečencev. Na hrstu Andreejevega trupla so našli v ovoščeni papir zavito volneno srajco in v njej dva notesa. Eden od notesov je popisano samo na eni strani, v drugem je popis Andreejevega tavanja po večnem ledu. Ta slednji notes je najbolj važna najdba glede usode ponesrečene ekspedicije. Drugi notes je popisano na vseh straneh s svinčnikom in je pisava dobro čitljiva. Natančni podatki o vsebini teh zapiskov še ni. V Andreejevem čolnu so našli precej izstreljenih patron, škatlo za šibice, nož, knjižnico ekspedicije, ki je obstojala iz raznih mornariških tabel, en izvod časopisa »Ymer«, v katerem je bila opisana Andreejeva ekspedicija iz leta 1896 in razne karte. Med knjigami so našli čudnega ptiča ter tri puške. Posadka ladje »Brodvoag«, ki je našla ponesrečence in njih danes tolikanj dragoceno zapuščino, zahteva najdnino in je predana cela zadeva odvetniku. Ako bo prišlo do sodnega postopanja, se bo obelodanjenje Andreejevih zapiskov, ki so dragocenost, zelo zavleklo. Vsekako bo tudi zanimivo, kedo naj izplača najdnino.

Bilanca nesreče v mestu San Domingo. Poročali smo, da je razsajal zadnje dni silovit vihar po osrednje ameriških otokih. Ob tej priliki je bil najhujše prizadet otok Haiti in njegovo glavno mesto San Domingo. V San Domingo je bilo ubitih 1000 oseb, 2500 ranjenih. 4700 hiš se je zrušilo, 200 je bilo močno poškodovanih. Število oseb brez strehe znaša 29.000. Od 10.000 hiš v San Domingo je ostalo nepoškodovanih le 400. Ob času nesreče so se zatekli preplašeni ljudje v cerkve, ki so edine kljubovale sili viharja. Še sedaj izkopavajo izpod ruševin mrtva trupla. — Ker je nevarnost, da ne bi izbruhnile radi vročine kake kužne bolezni, je vlada odredila, da se morajo trupla smrtno ponesrečenih takoj pokopati v skupnih grobovih, ne da bi se ugotovilo, kdo da je ponesrečenec.

Največja karta na svetu. Največje karto izdelujejo v Ameriki. Načrt za to ogromno delo je napravil ameriški statistik Roger W. Babson. Dela so pri-